

بررسی معانی افعال روسی با پیشوند -3a در بافت‌های مختلف جمله*

حسین غلامی

استادیار دانشکده زبان‌های خارجی دانشگاه تهران

چکیده

پیشوند-3a یکی از پرکاربردترین پیشوندها است. این پیشوند به فعل پایه معانی مختلفی می‌دهد، از عمده‌ترین معانی این پیشوند می‌توان معانی «شروع عمل» و «مکان انجام عمل» را نام برد. برای درک هر چه صحیح‌تر معنی و مفهوم «مکان انجام عمل» این پیشوند، نیاز به بافت‌های جملات دقیقی داریم تا بتوانیم معانی مکانی این پیشوند را در موقعیت‌های مختلف مکانی درک کنیم، در این مقاله کوشیده‌ایم تا قواعد کلی در زمینه موارد کاربردی این پیشوند، در بیان معانی ارائه گردد، تا زبان‌آموز بتواند به آسانی به تفاوت‌های موجود پی‌ببرد و نقش آن را در بافت‌های جملات در ترکیب با افعال و معانی آن به خوبی درک کند.

واژه‌های کلیدی

پیشوند، ریشه فعل، بافت جمله، فاعل، مفعول

* برگرفته از طرح پژوهشی شماره ۳۶۳/۲/۸۸۵ تحت عنوان «توصیف برخی از پیشوندهای فعلی روسی در مقایسه با زبان فارسی» است که با حمایت مالی معاونت پژوهشی دانشگاه تهران در دست انجام است.

مقدمه

در زبان روسی افعال با پیشوندهای زیادی ترکیب می‌شوند، در نتیجه هر پیشوندی با توجه به معنی بن فعل، معانی مختلفی را به فعل می‌دهد، به عنوان مثال می‌توان پیشوند za- را شاهد مثال آورد. این پیشوند در ترکیب با افعال حرکتی معنی «اقامت کوتاه» را در جایی بیان می‌کند. /Он зашёл ко мне./ اما در ترکیب با افعال / با معنی صوتی / بیانگر معنی «شروع عمل» می‌باشد. /Ребёнок закричал./ باید به این نکته اشاره کنیم که پیشوند به لحاظ دستوری، نمود فعل را تغییر می‌دهد.

وجود هر یک از مسائل مذکور احتیاج به تفسیر مناسبی دارد. آنچه که مسلم است پیشوندها با توجه به جمله و نیز جایگاه و شیوه گفتاری، معانی مستقلی دارند، گرچه تاکنون قواعدی برای انتخاب نوع پیشوند و نیز معنی آن در انواع جملات تدوین نشده هر چند بایستگی آن به شدت احساس می‌شود، تنها قواعدی که در این زمینه وجود دارند، قواعد ترکیب یا عدم ترکیب پیشوند با نوع (معنایی) ریشه فعل است، مثال بارز این گونه قواعد، ترکیب پیشوند-za در مفهوم «شروع عمل» با افعال صوتی است برای مثال: /заговорить/ /зазвучать/ تأکید می‌کنیم، با وجود چنین قواعدی، اگر زبان آموز جملاتی همانند /Он заговорил еѣ./ را بدون توجه به مفاهیم و معانی مختلف آن در موقعیت‌های مختلف گفتاری، نیاموزد نمی‌تواند معانی آن‌ها را به درستی درک کند. برای فهم دقیق جمله، زبان آموز باید بداند که وجود مفعول еѣ در جمله سبب می‌شود که این پیشوند در این مورد خاص به معنی «شروع عمل» اشاره نکند، بلکه معنی «نتیجه» مورد توجه آن بوده است.

در حال حاضر مهمترین منبع اطلاعات موجود در باره پیشوندها، توصیف معانی آنها (دستور زبان روسی، ۱۹۸۲) و همچنین توصیف معنی لغوی افعال با این پیشوند (ازگف، ۱۹۹۲) است.

بحث و بررسی

در زبان روسی، معانی مختلف هرگونه عنصر زبانی، با توجه به بافت جمله مشخص می‌شود، با توصیف دقیق موقعیت‌های خاص جمله است که می‌توان به معانی مورد نظر دست یافت.

بنابراین، بافت‌های گوناگون جملاتی که پیشوندها با افعال آن‌ها ترکیب شده، باید به‌طور دقیق و اساسی تعریف شوند تا در مقایسه با دیگر انواع جملات، معانی و مفاهیم مورد نظر به دست آمده و انواع معانی مکانی افعال با پیشوند 3a- مورد بررسی قرار گرفته گیرند. برای توصیف این‌گونه بافت‌های جملات از فرهنگ لغت (/ژگف^۱، ۱۹۹۲) و همچنین مثال‌هایی از دیگر آثار ادبی که در این فرهنگ به آن‌ها اشاره شده، بهره‌گرفته‌ایم.

برای شکل‌گیری این‌گونه بافت‌های جملات (در آینده نامیده می‌شود/ ساختارهای مختلف// ТУ/типовое употребление) از شرایط و موقعیت قرارگیری یک عضو جمله نسبت به عضو دیگر استفاده کردیم. (X در موقعیت Z نسبت به Y قرار دارد، X در موقعیت Z نسبت به Y جابه‌جا می‌شود) این بافت‌های جملات حتماً باید در برگیرنده آن‌گونه اجزایی باشند که برای توصیف ТУ در مقاله مورد استفاده قرار می‌گیرند، البته با توجه به موارد کاربردی در بافت‌های جملات، تعداد آن‌ها در هر ТУ می‌تواند متغیر باشد، اما سعی می‌شود که از تکرار برخی اجزاء جلوگیری شود:

۱- «اعضای» جابه‌جا شونده جمله که بیانگر موقعیت است و به‌طور معمول فاعل یا مفعول جمله است.

۲- موقعیت مکان که نشانگر جابه‌جایی و حرکت در جمله است.

۳- خصوصیات موقعیت مکانی نسبت به مسیر جهت، علاوه بر آن، تحقیقات نشان می‌دهند که عناصر معانی تکمیلی دیگری نیز به‌طور منظم در بیان این اجزاء فعالیت

می‌کنند. به عنوان مثال می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

۴- اشاره به موقعیت مکانی بیننده نسبت به موضوع جابه‌جا شونده (قابل دیدن / غیر قابل دیدن، فاصله دوری و نزدیکی با آن)،

۵- ارزیابی گوینده از میزان دستیابی به موقعیت مکانی مورد نظر،

۶- ویژگی تکمیلی موقعیت مکانی مورد نظر، مبتنی بر طول مدت آن.

۷- ویژگی تکمیلی آن بر اساس مسیر حرکت.

همه این عناصر و همچنین سلسله مراتب آن‌ها در تبیین و تقسیم بندی جمله در نظر گرفته شده‌اند. در نتیجه ۹ مورد کاربردی مکانی اصلی مشخص شده‌اند که در آن‌ها افعال با پیشوند 3a- به کار می‌روند. در ادامه، توصیف پیشوندی از نقطه نظر ترکیب عناصر و علائم مشخصه بافت‌های جملات می‌آید.

در توصیف مکانی از طبقه‌بندی مناسبات مکانی که در کتاب (وسوالدوا و ولادیمیرسکی،^۱ ۱۹۸۲) آمده، استفاده شده است.

TY-1

— ویژگی کلی کاربرد: گوینده، به شنونده این آگاهی را می‌دهد که فاعل جمله به علت حرکت، از محدوده مکان خارج می‌شود، در نتیجه یا در آن جای می‌گیرد و یا مفعول را جابه‌جا می‌کند و به همراه آن در محدوده آن (مکان) قرار می‌گیرد.

— موقعیت مکانی نهایی: هممکانی

موضوع جابه‌جا شونده: فاعل (جاندار) یا مفعول (جاندار و بی‌جان) به عنوان مثال:

Собака забежала во двор/на двор/.

سگ به دو به حیاط رفت.

Он залез на дерево.

او از درخت بالا رفت

بررسی معانی افعال روسی با پیشوند 3a- در بافت‌های مختلف جمله ۱۱۳

Они завели лошадей в конюшню.

آن‌ها اسب‌ها را به اسطبل بردند.

— مکان: «سطح» یا «حجم» که اغلب مکان محدود «مسکونی» است، مثل
/двор, здание/

— علائم اصلی واژگانی: حروف اضافه «на» «в» که مفهوم کلی «پایانی +
هم‌مکانی» را دارا است و فقط برپایه نوع مکان از همدیگر متمایز می‌شوند.

— سمت حرکت (بالا یا پایین بودن) که در این مورد چندان مهم نیست مثال:

Он залез на крышу/в подвал.

او به پشت بام / به زیر زمین رفت.

با توجه به انواع پیچیده ТУ «ساختار»، می‌توان دو نوع بافت جمله دیگر را با عنوان
ТУ-1a و ТУ-1b مورد بررسی قرار داد.

ТУ-1a

— در این‌جا نیز همانند ТУ-1 گوینده راوی است، در نقل خبر فاعل نسبت به مکان
و سمت حرکت ضمن جابه‌جا شدن، مکان فاعل به‌طور دقیق مشخص می‌شود، هدف
ارتباطی این ТУ نشان دادن روند جابه‌جایی است.
به عنوان مثال:

Занесите носилки с черного хода! برانکار را از در عقب بیاورید.

Он зашел в автобус с переднего входа. او از در جلو وارد اتوبوس شد.

مکان: معمولاً «شیئی» است که اغلب بیان نمی‌شود.

— علامت مشخص‌کننده: مسیر نسبت به جهت‌های جغرافیایی مکان (چپ، راست،

شمال، جنوب) مشخص می‌شود.

علائم اصلی واژگانی: «از (سمت) چپ» و «از سمت راست» و از «سمت ...»، این

Ty را همانند نوع پیچیده Ty-1 می‌توان مورد بررسی قرار داد.

TY-1B

ویژگی کلی کاربرد: همانند TY-1، گوینده راوی است و موقعیت جا و مکان را از نقطه شروع حرکت تا آخر به شنونده اطلاع می‌دهد. این ارزیابی با در نظر گرفتن وجود علائم لغوی به‌خصوصی از قبیل «ژرفا» و «دوربودن» امکان پذیر است، به عنوان مثال:

Когда мы зашли в лес поглубже...

وقتی که ما به ژرفای جنگل رفتیم ...

TY-2

ویژگی کلی کاربرد: گوینده، همانند TY-1 راوی است، اما او در این گزارش موقعیت «دوری» فاعل یا مفعول را که به‌طور معمول برنامه‌ریزی نشده است، بیان می‌کند. در اینجا بر خلاف انتظار، امکان تغییر مسیر برنامه‌ریزی شده و قرار گرفتن در مکانی ناآشنا یا جابه‌جایی برخلاف میل و اراده، فراهم می‌شود. البته طبیعی است که تغییر برنامه‌ها اغلب با واکنش منفی جابه‌جا شونده همراه باشند، به همین دلیل این Ty اغلب با برخورد منفی فاعل یا مفعول در ارتباط با عبور از مرز (مکان) توأم می‌باشد.

بارزترین نوع بافت جمله برای Ty-2، سؤال راجع به محل (قرار گرفتن) می‌باشد:

Куда ты меня завёз?

مرا به کجا آوردی؟

Куда мы заехали?

ما به کجا آمدیم؟

اشاره به موقعیت مکانی برنامه‌ریزی نشده در جمله همانند («به کجا» و «مکان ناآشنا» و «چرا» و غیره، به عنوان مشخصه بارز این Ty محسوب می‌شود.

TY-3

ویژگی کلی کاربرد: گوینده، همانند Ty-1 به شنونده خبر می‌دهد، وی هم‌چنین به مخاطب یادآور می‌شود فاعل مدت کوتاهی است که در یک مکان (مکانی مشخص) مستقر است. به همین دلیل است که این Ty بیشتر مفعوم «اقامت کوتاه» را اراده می‌کند. این را باید به یاد داشته باشیم که در نوع جملاتی با مفهوم جا به جا شدن مفعول، این پیشوند فقط فاعل را در رفت و آمد نشان می‌دهد و در عوض مفعول را ساکن نشان می‌دهد، مانند:

Он забежал ко мне вчера на минутку и помчался дальше.

دیروز او برای چند لحظه به من سری زد و (بعد) سریع رفت.

Он завёз мне посылку по дороге.

در مسیر راه او برایم بسته‌ای آورد.

علائم اصلی واژگانی: الف) علائم تغییر مسیر: /по дороге/ «در مسیر راه» و

/по пути/ «در راه» و غیره

ب) علائم طول مدت (اغلب کوتاه مدت) «ненадолго» برای مدتی کوتاه

«на минутку» برای چند لحظه

پ) ساختار K+ ЛИЦО (به نزد کسی) در معنی в дом к нему در منزل پیش

(نزد) او

TY-4

ویژگی کلی کاربرد: گوینده به شنونده اطلاع می‌دهد که به علت تحرک، فاعل در

پشت مکان مورد اشاره است و یا این که مفعول جمله، آن را در پشت سر خود نهاده و یا آن را جابه‌جا می‌کند.

موقعیت مکانی نهایی: الف) عدم هم‌مکانی - در نتیجه جابه‌جایی، فاعل یا مفعول در مکان قرار نمی‌گیرند؛

ب) فاعل یا مفعول در موقعیت دورتری «عقب تری» از بیننده قرار دارند. بیننده اغلب روبه روی مکان قرار دارد. اغلب (ولی نه حتماً) هنگام جابه‌جایی «موضوع» برای بیننده قابل رؤیت نیست.

او به پشت خانه رفت. Он зашёл за дом.

او کتاب را به پشت سرش مخفی کرد. Он засунул книгу за пояс.

او دست‌هایش را به پشت اش گره زد. Он заложил руки за спину.

علائم اصلی واژگانی: وجود ساختار حرف اضافه در حالت مفعول بی‌واسطه

за + В.п.

ТУ-5

ویژگی کلی کاربرد: گوینده به شنونده اطلاع می‌دهد که فاعل به علت جابه‌جایی و حرکت، در بخش زیرین مکان مورد نظر است، یا این که مفعول را در همان جا جابه‌جا می‌کند.

موقعیت مکانی نهایی:

الف) عدم هم‌مکانی - فاعل یا مفعول که در نتیجه جابه‌جایی در مکان لازم قرار

نمی‌گیرند؛

ب) فاعل (یا مفعول) در موقعیت قسمت پایینی مکان قرار می‌گیرند.

همانند Ту-4 در نتیجه جابه‌جایی، «مفعول»، اغلب برای بیننده قابل رؤیت نیست.

Мяч закатился под стол.

توپ به زیر میز غلتید.

بررسی معانی افعال روسی با پیشوند за- در بافت‌های مختلف جمله ۱۱۷

Он заполз под кровать. او زیر تخت خواب خزید.

Он засунул книгу под подушку. او کتاب را زیر بالش گذاشت.

علائم اصلی واژگانی: وجود ساختار حرف اضافه + مفعول بی‌واسطه + В.п. + под .

ТУ-6

علاوه بر این، موارد کاربردی دیگری نیز وجود دارند که بیانگر مناسبات مکانی به شکل غیر معمول آن می‌باشند، به عبارت دیگر اشاره به موقعیتی دارد که به جای مکان، مفهوم «مقدار» به کار می‌رود.

ویژگی کلی کاربرد: گوینده به شنونده اطلاع می‌دهد که فاعل وجود مفعول را درک می‌کند و این هنگامی است که مفعول در فاصله دوری از فاعل قرار دارد و ممکن است که حتی در خارج از محدوده دید وی باشد. مثال

Он завидел её ещё из далека.

او (مذکر) آن زن را از دور دید. (شروع کرد به دیدن)

در اینجا «مکان» مشخص نیست و به جای مکان، مفهوم «مقدار» به کار رفته است،

و با معنی اصلی «شروع عمل» همراه می‌باشد.

Они заставили комнату мебелью.

آن‌ها اتاق را با مبیل پر کردند.

علاوه بر آن، در این گونه بافت‌های جمله‌ایی «شیئی و ابزار» به معنی و مفهوم

«پوشش» و «بستن» به کار برده می‌شود.

محققان درباره این که آیا می‌توان معنی پیشوند در افعال از نوع

”забетонировать“ ، ”заставить/стол чем-либо“ را به معانی مکانی

نسبت داد، یا به عنوان معنی، «نتیجه» آن‌را مورد بررسی قرار داد، اتفاق نظر ندارند.

بار/تو^۱ آن را به معنی مکانی نسبت می‌دهد (۱۹۷۶، ص ۷)، ولی کالوین^۲، آن را در مفهوم «نتیجه» مورد بررسی قرار می‌دهد (۱۹۶۴، صص ۶۴-۶۸). از یک طرف در این گونه افعال، مفهوم «پر کردن (در بعد فضا)» بر پایه طبقه بندی وسوالدوا و ولادیمیرسکی به معانی مکانی نسبت داده شده و از طرفی دیگر بررسی بافت‌های جملات آن‌ها نشان می‌دهد که در این جا عناصر لازم معنایی برای بافت‌های جملات با معانی مکانی همانند «عضو جابه‌جا شونده» و «مکان» وجود ندارند.

و به جای مکان، مفعول و میزان پوشش سطح آن بیان می‌شود.

«забросать чем»

«замазать»

حالا اگر به جای توصیف موقعیت «جابه‌جایی» در این گونه بافت‌های جملات، توصیف حالت مفعول مطرح باشد، در آن صورت باید اعتراف کرد که مفهوم مکانی «پر کردن» در آن‌ها نقش تکمیلی را ایفاء می‌کند و نه نقش اصلی و بافت‌های پوششی جملات را باید در ردیف (معنی) غیرمکانی قرار داد.

Он забросал яму землёй. او گودال را با خاک پر می‌کرد.

بررسی‌های بعدی نشان می‌دهند که بر پایه این بافت‌های جملات، می‌توان دو Ту مختلف را بیان کرد.

Ту-7

هدف اصلی بافت جملات از نوع Он заставил стол посудой / او میز را با ظرف انباشت/ بیانگر فعلی است که رو و سطح مفعول (بی جان) انباشته است.

در این جا مفهوم «زیاد» بیان‌کننده ارزیابی بیننده است، به همین دلیل این ساختار را

1- Баратова В.В.

2- Головин Б.

می‌توان در ردیف مفهوم «مقداری - نتیجه‌ای» قرارداد.

ТУ-8

اغلب در بافت جملاتی با مفهوم «پُر» معنی «زیاد» مستفاد می‌شود و شیئی و ابزار بیانگر پوشش‌اند مثال:

Он покрасил белой краской лишь половину окна.

او با رنگ سفید فقط نیمی از پنجره را رنگ کرد.

در این‌جا سخن از پوشش تمام سطح شیئی یا قسمتی از آن (در این مثال) است و بیانگر معنی دستیابی به نتیجه‌ای است. به‌همین دلیل معنی این ساختار بیشتر مفهوم «بخشی از نتیجه» را در برمی‌گیرد و برای بیان (جفت) نمود افعال به‌کار می‌رود، به‌عنوان مثال:

Он красил ,красил окно, но покрасил только его левую половину.

او پنجره را رنگ می‌کرد، ولی فقط توانست نصف چپ آن را رنگ کند.

ТУ-9

در این مثال به‌جای مکان، مفعول (برای بستن) و ابزار در نوع جملاتی برای مفهوم «بستن» به‌کار می‌روند. مثال:

Он закрыл окно шторой.

او با پرده پنجره را بست.

Он загородил кровать ширмой.

او با پاراوان تخت خواب را محصور کرد (پوشاند).

Он заложил вход камнями.

او راه ورودی را با سنگ مسدود کرد.

لازم به یادآوری است که مفاهیم «مسدود نمودن یا گسستن» می‌توانند در دیگر موارد پیچیده‌ای مطرح شوند و ابزار و وسیله به عنوان فاعل به کار روند، مفعول واقعی نیز می‌تواند خود شیئی نباشد، بلکه شکاف (روزنه) در آن باشد. مثال:

Крыша закрывает кастрюлю неплотно.

سربوش، دیگ را کاملاً کیپ نمی‌کند.

علاوه بر آن «ابزار و وسیله» نیز می‌توانند به جای مفعول به کار بروند. مثال:

Задерни шторы!/=задерни окно шторой/

پرده پنجره را بیفکن. (پنجره را با پرده بپوشان)

مفعول در نتیجه جابه‌جایی وسیله، اغلب در سمت عقب یا دورتر از بیننده (این وسیله یا زیر آن) قرار می‌گیرد و این جای‌گیری باعث می‌شود که از نظر معنایی این Ty با TY-4 و TY-5 نزدیک شود، اما در اینجا نه مفعول، بلکه ابزار و وسیله است که جابه‌جا می‌شود، به همین دلیل این Ty را نباید همانند (مفهوم) «کاملاً مکانی» مورد بررسی قرار داد. همچنین بافت‌های جملات با معنی «پیچیدن (پیچاندن)» (Ty-7) را می‌توان در زمره کاربردهای «ابزاری» قرار داد. می‌توان این موقعیت را به شکل زیر توصیف کرد: گوینده به شنونده، خبر می‌دهد که مفعول جمله که شیئی است، با شیئی دیگر پوشانده شده است.

خود فاعل به عنوان مفعول ایفای نقش می‌کند. مثال:

Он завернул книгу в бумагу.

او کتاب را با کاغذ بسته بندی کرد.

Он завернулся в одеяло.

او خود را با پتو پوشاند.

Он закутал её в плащ.

او (مذکر) وی (مؤنث) را با بارانی پوشاند.

Он замотал голову бинтом.

او سرش را با باند بست.

به جای مفعول، «شیئی قابل انعطاف» (پارچه، کاغذ) به کار می‌روند.

روشن است که در این جا مفهوم «اطراف» اغلب توسط ریشه فعل بیان می‌شود. لازم است که مسئله وجود مفهوم «اطراف» در (خود) پیشوند 3a- مورد توجه و بررسی قرار گیرد.

علاوه بر آن توجه به حالت مفعول، بدون در نظر گرفتن جهت جغرافیایی آن نسبت به مکان، شرایط ساخت معنای «منتج» از پیشوند را فراهم می‌سازد، بدون آنکه معنی مکانی آن را تغییر دهد. مثال:

Он кутает её в плащ и уходит = Он закутал её в плащ и ушёл.

او (مذکر) وی (مونث) را با بارانی می‌پوشاند و می‌رود.

او (مذکر) وی (مونث) را با بارانی پوشاند و رفت.

در نتیجه بررسی برخی افعال در Ty، قواعد کلی مرتبط با افعال ترکیبی با پیشوند 3a- مطرح گردید که به شرح زیر طبقه بندی می‌شوند:

۱- چنانچه موقعیت‌های زیر بیان شوند: فاعل یا مفعول در نتیجه جابه‌جایی به سمت مکان، موقعیت مکانی «در آن» в нём و «در آن» на нём (موقعیت هم‌مکانی)، «پشت آن» за ним «زیر آن» под ним (موقعیت عدم هم‌مکانی) را احراز می‌کند، در آن صورت پیشوند 3a- را می‌توان به فعل (که بیان کننده مفهوم «جابه‌جایی» است) افزود.

۲- موقعیت خاصی که «عضو جمله» در نتیجه جابه‌جایی کسب می‌کند، باید به کمک حروف اضافه «в» «на»، «за» با В.п. (در حالت مفعول بی‌واسطه) توصیف شود.

Собака забежала во двор,/на двор/.

سگ به دو به حیاط رفت.

Мяч закатился под стол. توپ به زیر میز غلتید.
Он зашёл за дом. او به پشت خانه رفت.

۳- ضرورت معنی «عبور از مرز مکانی»، حالت‌های زیر منتج می‌شوند:

الف) وقتی که بیننده، موقعیت مکانی را از نظر «دور بودن و عدم هم‌مکانی» مورد ارزیابی قرار می‌دهد. (مراجعه شود به Ty-2).

ب) زمانی که بیننده به خاطر پنهان شدن «موضوع» در پشت چیزی دیگر، قادر به دیدن آن نباشد. (مراجعه شود به Ty-4).

پ) موقعی که «زمان اقامت در مکانی» مورد ارزیابی قرار می‌گیرد. (مراجعه شود به Ty-3)

همه این معانی تکمیلی به کمک ابزارهای واژگانی بخصوصی بیان می‌شوند که در برخی موارد احتمال حذف آن‌ها نیز وجود دارد.

اگر ضرورتی در بیان این معانی احساس نشود، در آن صورت برای بیان مفهوم «هم‌مکانی» (Ty-1) بهتر است که افعال با پیشوند В- به کار روند. مثال:

Он вошёл в дом,/во двор/ او به خانه وارد شد.
Он влез на дерево. او به بالای درخت رفت.

نتیجه‌گیری

قواعد اصلی تحلیلی را می‌توان به شکل ذیل ارائه داد:

۱- اگر در ساختار جمله‌ای پیشوند 3a- با فعل ترکیب شود، به‌هنگام سخن گفتن از موقعیت مکانی، پیشوند از جمله مستفاد می‌شود.

۲- موقعیت مکانی به دست آمده در نتیجه جابه‌جایی به دو گونه‌اند:

الف) اگر در ساختار جمله علامت مکانی 3a «(به)پشت» под «زیر» باشد، در آن

صورت فعل پیشوندی با 3a- اغلب بیانگر عبور فاعل یا مفعول از مرز، برای بیننده قابل رؤیت است. (ر. ک. (Ty-4):

ب) در موارد دیگر سخن از معنی هم‌مکانی است، یعنی عبور از مرز مکان خود. ۳- در اکثر موارد وجود 3a- گواه بر آن است که توجه زیادی به عبور از مرز چیزی معطوف می‌شود، به همین دلیل باید به دنبال علت این توجه گشت که می‌توان آن را بر پایه علائم Ty که علاوه بر معنی مکانی، بیانگر دیگر معانی همچون ارزیابی گوینده از «عبور» «زمان اقامت در مکان» و غیره است، جستجو کرد.

به کمک آن‌هاست که می‌توان بافت جمله را به Ty مشخصی مرتبط کرد. نتایج بررسی‌های موارد کاربردهای اصلی افعال با پیشوند 3a- نشان می‌دهند که معنی عمده این پیشوند به‌هنگام «عبور از مرز مکان»، در نتیجه حرکت، و کسب موقعیت (جدیدی) است که این موقعیت به کمک حروف اضافه بیان می‌شود و خود پیشوند در بیان معانی مکانی دخالت نمی‌کند، بلکه فقط معنی «نتیجه» را بیان می‌کند. در زبان فارسی نیز، علائم مکانی به کمک حروف اضافه بیان می‌شوند. معادل «под»، «за»، «на»، «в».

با افزودن پیشوند به فعل، مفهوم «عبور از مرز» را نمی‌توان بیان کرد، بلکه این امر تنها با ترکیب بافت جمله و فرم دستوری امکان پذیر است. مثال:

Он завернул за дом. او به پشت خانه رفت.

Он заволок друга за дом. او دوستش را به پشت خانه کشاند.

با توجه به مسائل مذکور می‌توان ادعا کرد که نقش اصلی 3a- در بافت‌های جملات با معنی مکانی، در واقع نقش مکانی نیست، بلکه دارای نقش (نمودی) /ВИДОВАЯ/ فعل است و فقط معنی «نتیجه» را بیان می‌کند.

باید خاطر نشان کرد که هر پیشوند دیگری، مفهوم «نمودی» /ВИДОВАЯ/ را در فعل بیان می‌کند.

باید در نظر داشت که افعال با پیشوند *за-* تمامی موقعیت‌های مکانی را بیان نمی‌کنند، بلکه موقعیتی را مورد بررسی قرار می‌دهند که در نتیجهٔ جابه‌جایی به دست می‌آیند و لازم است که به ارتباط این پیشوند با مفهوم «پایان» هم اشاره‌ای بشود و خلاصه این‌که افعال با این پیشوند در بافت‌های جملاتی به کار می‌روند که هدف آن‌ها بیان لحظهٔ عبور از مرز می‌باشد.

این مسئله پیشوندهای *до-* و *под-* را در مقابل پیشوند *за-* قرار می‌دهد، چرا که این پیشوندها بیانگر موقعیت دیگری است و آن دستیابی به مکان بدون عبور از مرزی است، مقایسه کنید:

/подъехать/, доехать/ /подпрыгнуть/, запрыгнуть/, /подлезть, залезть/.

منابع

- Баратова В.В. *К вопросу об определении лексического значения глагольных приставок в совр. рус. языке./на материале глаголов с приставкой ЗА-/ Харьков /Автореферат/ 1967.*
- Волохина Г.А., Попова З.Д. *Русские глагольные приставки Воронеж. унив. 1993.*
- Всеволодова М.В., Владимирский Е.Ю. *Способы выражения пространственных отношений в совр. рус. языке М., 1982.*
- Головин Б.Н. *Словообразовательные типы глаголов с приставкой ЗА- в кн.: Вопросы теории и вузовского преподавания рус. языка.-уч. зап. Горьковского ун-та, Серия лингвистическая, выпуск 68, 1964.*
- Ожегов С.И., Шведова Н.Ю. *Толковый словарь русского языка, М., 1992.*
- Русская грамматика т.1 М., 1982.